

Oporučno nasljedno pravo

Briški, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:099126>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
Katedra za građansko pravo

Prijediplomski studij:
Javna uprava

Ana Briški

ZAVRŠNI RAD

OPORUČNO NASLJEDNO PRAVO

Mentor:
mag. iur. Marko Stilinović

Zagreb, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. PREDMET ISTRAŽIVANJA	6
3. CILJ RADA	6
4.2. Karakteristike oporuke.....	2
5. OBLICI OPORUKE	4
5.1. Vlastoručna oporuka.....	4
5.2. Pisana oporuka pred svjedocima.....	4
5.3. Javna oporuka	5
5.4. Međunarodna oporuka	7
5.5. Usmena oporuka pred svjedocima	7
6. SADRŽAJ OPORUKE	10
6.2. Nužni nasljednici.....	11
6.2.1. Isključenje nužnih nasljednika, nedostojnost i lišenje nužnog dijela	11
6.3. Određivanje veličine nasljednog dijela	13
6.4. Zapis (legat)	13
6.5. Određivanje podzapisa	14
6.6. Uvjeti, rokovi i nalozi	14
7. OPOZIV OPORUKE	16
7.1. Čuvanje oporuke.....	18
7.2. Rekonstrukcija oporuke.....	18
7.3. Proglašenje oporuke.....	19
8. TUMAČENJE I NEVALJANOST OPORUKE	20
8.1. Tumačenje oporuke.....	20
8.2. Nevaljanost oporuke	20
10. PROVEDENA ANKETA	23
11. ZAKLJUČAK	26
12. IZVORI	27

Izjava o izvornosti

Ja, Ana Briški, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ana Briški, v.r.

SAŽETAK

Ovaj završni rad bavi se temom oporučnog nasljednog prava u Hrvatskoj, s naglaskom na odredbe koje čine sadržaj oporuke i različite oblike kroz koje se taj sadržaj može ostvariti. U radu se detaljno obrađuje pojam oporuke i njene osnovne karakteristike, te se opisuju oblici oporuke unutar hrvatskog pravnog sustava. Nadalje, analizira se sadržaj oporuke, uključujući imenovanje nasljednika, određivanje zapisa (legata), postavljanje izvršitelja oporuke i drugih ključnih elemenata. Također je provedena kratka anketa među ispitanicima kako bi se istražilo njihovo poznavanje oporučnog prava. Potom će se rad dotaknuti razlike oporuke i ugovora o dosmrtnom i doživotnom uzdržavanju i kako su povezani. Na kraju će biti izveden zaključak na zadanu temu.

Ključne riječi: oporuka, nasljednik, zapis

SUMMARY

This final work addresses the topic of testamentary inheritance law in Croatia, with a focus on the provisions that constitute the content of a will and the various forms through which that content can be executed. The paper provides a detailed examination of the concept of a will and its basic characteristics, as well as a description of the forms of wills within the Croatian legal system. Furthermore, the content of the will is analyzed, including the appointment of heirs, the determination of legacies, the designation of executors, and other key elements. A brief survey was also conducted among participants to explore their knowledge of testamentary law. The paper then explores the differences between a will and contracts for lifelong and deathbed support, and how they are interconnected. In the conclusion, the key findings on the topic will be summarized.

Keywords: will, heir, legacy (legate)

1. UVOD

Nasljedno pravo je jedna od grana građanskog prava koja regulira stupanje nasljednika u pravni položaj ostavitelja nakon njegove smrti. U Hrvatskoj je uređeno Zakonom o nasljeđivanju¹ (u daljnjem tekstu: ZN): koji prepoznaje dvije osnove nasljeđivanja: zakonsko, koje se smatra pravilom te oporučno, koje se smatra iznimkom. Osim ZN-a, vođenje i sadržaj Hrvatskog upisnika oporuka regulirano je Pravilnikom o Hrvatskom upisniku oporuka². Isto tako uređeno je i međunarodnim ugovorima koje je Hrvatska ratificirala te imaju veću pravnu snagu od zakona. Posljedično je uređeno i aktima Europske unije, kao što je Uredba 650/2012.

Oporuka se može opisati kao jednostrani, formalan i strogo osoban izraz volje oporučitelja koji se odnosi na raspolaganje za slučaj smrti bilo čega čime se moglo raspolagati za njegova života te se njome mogu zasnovati i određeni nasljednopravni učinci. Može biti sastavljena u standardnom obliku, kao privatna ili javna oporuka, ili u izvanrednom obliku, kao usmena oporuka.

2. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja ovog završnog rada je detaljna analiza oporučnog nasljednog prava u Republici Hrvatskoj. Istraživanje će obuhvatiti pojam, karakteristike i oblike poput vlastoručne, pisane, javne, međunarodne i usmene oporuke. Također, fokus će biti na sadržaju oporuka, uključujući imenovanje nasljednika, zamjenu, zapise, uvjete, rokove i naloge, kao i na određivanju izvršitelja oporuke. Istraživanje će se baviti i opozivom i proglašenjem oporuka, tumačenjem i nevaljanošću oporuka, te će završiti zaključkom i pregledom korištenih izvora.

3. CILJ RADA

Svrha ovog završnog rada je temeljito istražiti i analizirati oporučno nasljedno pravo u Republici Hrvatskoj. Kroz anketu će se istražiti koliko su građani Hrvatske upoznati s oporučnim nasljednim pravom i nužnim nasljednim redom.

¹ Zakon o nasljeđivanju (NN br. 48/03., 163/03., 35/05., 127/13., 33/15., 14/19.).

² Pravilnik o Hrvatskom upisniku oporuka (NN br. 135/03., 164/04., 91/19.)

4. OPORUKA

4.1. Pojam oporuke

Oporuka je jednostrano, izričito i osobno očitovanje oporučiteljeve posljednje volje.³ Svaka osoba starija od šesnaest godina i sposobna za rasuđivanje može sastaviti oporuku, iako nije nužno da posjeduje potpunu poslovnu sposobnost⁴. Oporuka ima određene karakteristike – ona je jednostrani pravni posao, strogo osobni i formalni pravni akt. Postoje propisani oblici i sadržaj koji se može navesti u oporuci. Može se čuvati samostalno ili predati pravnoj ili fizičkoj osobi na čuvanje. U Hrvatskoj postoji Hrvatski upisnik oporuka, javni registar u kojem se evidentira da je oporuka sastavljena, pohranjena i valjano proglašena. Nadzire ga i vodi Hrvatska javnobilježnička komora. Ključni aspekti i pravni učinci oporuke u Republici Hrvatskoj regulirani su ZN-om.

4.2. Karakteristike oporuke

Jedna od bitnijih karakteristika oporuke je da je to pravni posao za slučaj smrti. Pri takvome poslu učinci nastaju tek nakon smrti stranke koja ga je poduzela, što znači da oporuka ne može proizvesti učinke za života ostavitelja. Kada bi osoba htjela raspolagati imovinom za svoga života za to su predodređeni drugi pravni poslovi, kao što je ugovor o ustupu i raspodjeli imovine za života (koji ima i nasljednopravne učinke)⁵. Nadalje, kao što je gore već navedeno, oporuka je jednostrani pravni posao i kao takav za njegovu valjanost ne zahtjeva pristanak druge strane, odnosno za valjanost je potrebna jednostrana izjava volje oporučitelja. No, kako bi se sa sigurnošću moglo govoriti o ostaviteljevoj posljednjoj volji ta izjava mora biti jasna, nedvosmislena, te mora biti dana bez zabluda, prisile, prijetnje ili prijevare. Nepoštivanjem navedenih pretpostavki prouzročile bi se mane volje kod ostavitelja, do kojih može doći djelovanjem osoba koje ostavitelj bez njihova utjecaja ne bi odredio nasljednicima ili im ne bi osigurao veću količinu imovine, ali i samim (ne)djelovanjem ostavitelja, pa će primjerice ostavitelj u zabludi, vođen svojom krivom predodžbom, oporučiti a da time nije iskazao svoju istinsku volju. Shodno tome, oporuka kao strogo osobni pravni posao također osigurava

³ Gavella, Nikola; Belaj, Vlado, *Nasljedno pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2008., str. 126.

⁴ Za više o sposobnosti oporučitelja vidi članak 26. ZN-a.

⁵ Institut ugovora o ustupu i raspodjeli imovine za života uređen je ZN-om, ali se na njega supsidijarno primjenjuju i odredbe Zakona o obveznim odnosima (NN br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 145/23., 155/23.) – u daljnjem tekstu: ZOO.

ispunjenje istinite posljednje volje oporučitelja, a postiže se propisivanjem zahtjeva da oporuku mora sastaviti sam oporučitelj osobno; nije dopušteno da oporuku sastavlja netko drugi u ime oporučitelja, kao zastupnik ili pomoćnik. Kao formalni pravni posao označava pravni posao koji mora sadržavati određena obilježja kako bi bio valjan. Ta obilježja propisuje ZN kao specifične oblike u kojima se oporuka može i mora sastaviti, bez mogućnosti odstupanja. Međutim, iako se oporuka kvalificira kao formalni posao, ona nije strogo formalni posao jer odstupanjem od njezinih specifičnih oblika postaje pobojna, a neće proizvoditi pravne učinke jedino ako netko od zainteresiranih osoba zatraži njezino poništenje, što znači da se nasljednici mogu složiti da, iako oporuka nije u valjanom obliku, oni ipak ispoštuju volju ostavitelja. Na kraju, oporuka kao pravno opozivni pravni posao još jednom naglašava oporuku kao izjavu posljednje volje ostavitelja, ostavljajući mogućnost njezina opoziva.

5. OBLICI OPORUKE

Između različitih oblika oporuke u Republici Hrvatskoj ističu se redoviti oblici, kao što su privatna pisana oporuka, javna oporuka te međunarodna oporuka, te izvanredni usmeni oblik koji se primjenjuje u specifičnim situacijama. Redoviti oblici omogućuju oporučitelju da slobodno odabere način izražavanja svoje posljednje volje, dok se izvanredni oblik koristi u slučajevima kada su uobičajeni postupci oporučivanja nemogući. U daljnjem tekstu posebno će se razraditi svaki prethodno navedeni oblik oporuke.

5.1. Vlastoručna oporuka

Vlastoručna je oporuka oblik oporuke kod kojeg oporučitelj svojom rukom napiše sadržaj same oporuke i potpiše ju. Za valjanost takve oporuke bitno je da ju je oporučitelj vlastoručno napisao i potpisao uz pretpostavku da je on pismen, odnosno da zna čitati i pisati. Sukladno ovakvom reguliranju vlastoručne oporuke, oporuka napisana putem primjerice računala ili telefonskog uređaja nevaljana je jer sam sadržaj oporuke nije napisan rukom oporučitelja. Uz njezinu regulaciju putem ZN-a potrebno je spomenuti i sudsku praksu koja ju podobnije tumači. Naime, određeni predmeti naglašavaju da je vlastoručna oporuka valjana iako je potpisana samo imenom ili prezimenom, čak i nadimkom koji je općepoznat ako se iz sadržaja oporuke može sa sigurnošću utvrditi osoba ostavitelja⁶. Uz to, zanimljivo je da takva oporuka ne mora biti napisana na jednom listu papira, već da je samo potrebno da se na kraju oporuke ostavitelj potpiše kako bi se potvrdilo da je tekst, odnosno sadržaj iznad potpisa stvarna posljednja volja oporučitelja⁷.

5.2. Pisana oporuka pred svjedocima

Sljedeći oblik oporuke je pisana oporuka pred svjedocima kao ona koju oporučitelj potpisuje pred dva svjedoka. Zakonom je predviđeno da ju pismeni oporučitelj (koji zna i može čitati i pisati) sastavlja tako što će pred istodobno prisutna dva svjedoka izjaviti da je određena isprava, neovisno o tome tko ju je sastavio, njegova oporuka te će je pred njima i potpisati. Na kraju oporuke, uz potpis oporučitelja potpisati će se i svjedoci. Uz osobe svjedoka vežu se

⁶ VSRH Rev 1226/2007-2 od 21.05.2008.

⁷ Kauzler Geček M., *Privatne oporuke*, Odvjetničko društvo Porobija & Špoljarić, 20.11.2023., <https://www.psod.hr/objavc/privatnc-oporuke> (19.7.2024.)

određeni uvjeti. Naime, svjedoci oporuke mogu biti samo punoljetne osobe koje znaju čitati i pisati, a da im nije oduzeta poslovna sposobnost. Nadalje, svjedoci ne smiju biti oporučitelji, nasljednici, njegovi potomci, posvojtčad i njihovi potomci, srodnici u pobočnoj lozi do zaključno četvrtog stupnja, bračni drugovi oporučitelja i bračni drugovi svih prethodno navedenih osoba⁸. No, sudska praksa je predvidjela da ovaj uvjet nije predviđen za sastavljača oporuke, iz čega proizlazi da pisac oporuke može biti nasljednik ili svjedok pisane oporuke pred svjedocima. Na kraju, važno je naglasiti da je isključena mogućnost naknadnog potpisivanja svjedoka na oporuku. Primjerice, kada bi jedan svjedok kasnije potpisao oporuku, a ne istodobno s oporučiteljem i drugim svjedokom, ta oporuka bila bi nevaljana.

5.3. Javna oporuka

Javna oporuka se sastavlja uz sudjelovanje javnih tijela. To je oblik oporuke koju je na zahtjev oporučitelja sastavila jedna od zakonom ovlaštenih tijela⁹. Sudjelovanjem javnih tijela u postupku izrade oporuke, pri čemu oni postupaju na zakonom propisan način, oporučiteljeva volja za slučaj smrti dobiva oblik javne isprave. Zakonom o nasljeđivanju predviđeno je da svatko može valjano oporučiti u obliku javne oporuke, a osobe koje ne znaju ili ne mogu čitati i pisati u redovitim okolnostima jedino isključivo mogu oporučiti u obliku javne oporuke. Kako bi oporučiteljeva oporuka imala valjan oblik javne oporuke njezino sastavljanje mora proći kroz nekoliko faza. Prvenstveno je potrebno utvrditi oporučiteljev identitet, a kada je to potrebno i identitet tumača i svjedoka koji sudjeluju u sastavljanju oporuke¹⁰. Identitet se može utvrditi na temelju važeće osobne iskaznice ili putovnice, a kada to nije moguće i putem dvaju svjedoka istovjetnosti¹¹. Ova faza bitna je kako bi se utvrdile osobe koje ne smiju sudjelovati u sastavljanju oporuke ili ne smiju imati koristi od sastavljanja oporuke. Naime, ovlaštene osobe ili svjedoci javne oporuke ne smiju biti oporučitelji, potomci, njegova posvojtčad i njihovi potomci, njegovi preci i posvojtčad, njegovi srodnici u pobočnoj liniji do zaključno

⁸ Članak 35. stavak 2. ZN-a.

⁹ Članak 2. stavak. 33 ZN-a kao ovlaštene za sastavljanje javne oporuke na zahtjev oporučitelja nabraja: suca općinskog suda, sudskog savjetnika u općinskom sudu, javnog bilježnika i u inozemstvu konzularnog ili diplomatsko-konzularnog predstavnika Republike Hrvatske.

¹⁰ Butković M., *Obilježja i značaj javne oporuke u hrvatskom oporučnom nasljednom pravu*. IUS-INFO, 09.09.2013., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/obiljezja-i-znacaj-javne-oporuke-u-hrvatskom-oporucnom-nasljednom-pravu?HighlightQuery=javna+oporuka> (19.09.2024.)

¹¹ Utvrđivanje oporučiteljeve istovjetnosti (identiteta) putem dvaju svjedoka istovjetnosti predviđeno je i Zakonom o javnom bilježništvu (NN br. 78/93., 29/94., 162/98., 16/07., 75/09., 120/16., 57/22.).

četvrtog stupnja, bračni drugovi svih tih osoba ni oporučitelj bračni drug¹². Također, odredbe oporuke kojima se nešto ostavlja osobi koja je oporuku sastavila, svjedocima pri sastavljanju i njihovim potomcima, bračnim drugovima i drugim srođnicima koji ne bi smjeli biti ovlaštena osoba ili svjedok bile bi ništetne¹³. No, takve odredbe ne utječu na valjanost ostalih odredbi. Sljedeća faza je faza formuliranja sadržaja oporuke u kojoj ovlaštena osoba sastavlja takvu oporuku na osnovi kazivanja oporučitelja. Kada ovlaštena osoba sasluša oporučitelja ona unosi izjavu oporučitelja u ispravu o sastavljanju oporuka, odnosno oblikuje ju u oporuku, poštujući način oporučivanja ostavitelja, ako je to moguće. Ovlaštena osoba smije preformulirati oporuku radi jasnoće, ali pri tome ne smije mijenjati njezino značenje i sam sadržaj oporuke. Također, tijekom sastavljanja oporuke, ovlaštena osoba mora ostavitelja upoznati sa različitim izrazima i pojasniti određene nejasnoće, pa i upozoriti na posljedice koje proizlaze iz korištenja sličnih izraza¹⁴. Nakon danog upozorenja ostavitelj i dalje može zahtijevati da se sastavi oporuka u prvotnom smislu, a ovlaštena osoba njegovu volju mora ispoštovati, ako je to moguće. Na kraju, sastaviti će se isprava o sastavljanju oporuke i zapisnik. Isprava o sastavljanju oporuke sadrži sam tekst oporuke, a u zapisniku koji prati ispravu zapisuju se sve provedene radnje kako bi poslužio kao dokaz da su učinjene sve zakonom propisane formalnosti pri sastavljanju oporuke. Treća faza sastoji se od čitanja i potpisivanja oporuke kada će ovlaštena osoba sastavljanju oporuku pročitati oporučitelju, objasniti pravne učinke oporučnog postupanja i dati mu oporuku da ju pred njom potpiše (ako oporučitelj zna čitati i pisati). Posljednja faza formiranja oporuke je potvrda oporuke, odnosno isprave o sastavljanju oporuke i zapisnika¹⁵. Ovlaštena osoba ovjerava zapisnik stavljajući na njega svoju potvrdu da su poduzete sve potrebne radnje i potpisujući ju. Time oporučiteljeve oporuka, sadržana u izjavi u sastavljanju oporuke postaje javna oporuka, iako je od trenutka kad je oporuka napisana i oporučitelj ju je potpisao postala oporuka u obliku isprave, pa će potvrdom i potpisom ovlaštene osobe ona steći status javne isprave.

¹² Članak 35. stavak 2. ZN-a.

¹³ Članak 36. ZN-a.

¹⁴ Butković M., *Obilježja i značaj javne oporuke u hrvatskom oporučnom nasljednom pravu*. IUS-INFO, 09.09.2013., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/obiljezja-i-znacaj-javne-oporuke-u-hrvatskom-oporucnom-nasljednom-pravu?HighlightQuery=javna+oporuka> (19.09.2024.)

¹⁵ *Ibidem*.

5.4. Međunarodna oporuka

Međunarodna oporuka omogućuje oporučitelju da svoju oporuku sastavi u obliku koji je priznat u različitim zemljama prema Konvenciji o jednoobraznom zakonu o obliku međunarodne oporuke¹⁶, što je korisno za oporučitelje s međunarodnim vezama. Cilj stvaranja međunarodne oporuke u ovom obliku je osigurati da u pogledu svojeg oblika bude priznata kao valjana u zemljama koje su potpisnice Konvencije o jednoobraznom zakonu o obliku međunarodne oporuke. Oporuka sastavljena u skladu s Konvencijom ne može biti proglašena nevaljanom zbog toga što je sastavljena u konkretnom obliku. Države koje su prihvatile i potvrdile ovu Konvenciju su je uključile u svoje zakonodavstvo. Kako bi se ovakva oporuka sastavila, oporučitelj mora podnijeti zahtjev nadležnoj osobi za sastavljanje javne oporuke. Oporuka mora biti u pisanom obliku, a oporučitelj mora biti prisutan s dvama svjedocima i ovlaštenom osobom. Tada oporučitelj izjavljuje da je dokument koji je predao njegova oporuka i da je upoznat s njezinim sadržajem, nakon čega ga potpisuje ili priznaje potpis na ispravi kao svoj. Nakon toga, ovlaštena osoba stavlja datum potpisivanja na kraj oporuke i izdaje oporučitelju potvrdu o sastavljanju međunarodne oporuke.

5.5. Usmena oporuka pred svjedocima

Usmena oporuka pred svjedocima predstavlja iznimnu od pravila da je ostavitelj dužan raspolagati svojom imovinom za slučaj smrti u pisanom obliku, te od pravila da ostavitelj može slobodno birati u kojem će od zakonom propisanih oblika očitovati svoju volju glede sudbine svoje imovine za slučaj svoje smrti. Zakonom je tako određeno da oporučitelj može očitovati svoju posljednju volju usmeno pred dva istodobno prisutna svjedoka samo u izvanrednim okolnostima zbog kojih nije u stanju oporučiti niti u jednom drugom valjanom obliku. Tako sastavljena oporuka će zbog izvanrednih okolnosti u kojima je sastavljena imati vremenski ograničeni pravni učinak¹⁷. Ova oporuka je privremena i važeća samo u određenom vremenskom okviru nakon prestanka izvanrednih okolnosti ako oporučitelj nadživi te okolnosti, čime mu se daje limitirani vremenski rok dostatan da valjano oporuči u nekom od redovitih oblika. Izvanredne okolnosti mogu biti objektivne, poput ratnog stanja, poplava, potresa, požara, ili subjektivne, poput bolesti ili drugih osobnih razloga koji onemogućuju

¹⁶ Narodne novine, MU, br. 3-21/95.

¹⁷ Članak 37. stavak 2. ZN-a propisuje da usmena oporuka prestaje vrijediti nakon proteka 30 dana od prestanka izvanrednih okolnosti u kojima je napravljena, ako oporučitelj preživi izvanredne okolnosti.

sastavljanje redovite oporuke. Kada oporučitelj zbog izvanrednih okolnosti ne može napraviti oporuku u standardnim oblicima, može izjaviti svoju posljednju volju usmeno pred dva istodobno prisutna svjedoka. Prema članku 38. ZN-a, svjedoci usmene oporuke mogu biti samo osobe koje mogu svjedočiti i kod javne oporuke, ali ne moraju znati, ni moći čitati ili pisati. Svjedoci su dužni, prema članku 39. ZN-a, bez odgode zapisati oporuku i dostaviti je sudu ili javnom bilježniku na čuvanje, ili je usmeno prenijeti. Ako oni ne ispune tu svoju dužnost, to ne utječe na valjanost usmene oporuke, ali će svakako biti teže dokazati postojanje i sadržaj takve oporuke.

Kao što je gore navedeno kod sastavljanja usmene oporuke potrebno je da su prisutna dva svjedoka, a naša sudska praksa naglašava da moraju biti prisutni istovremeno:

„Napominje se da je za valjanost usmene oporuke u smislu čl. 78 st. 1. Zakona o nasljeđivanju (važećeg u trenutku smrti ostaviteljice) potrebno da budu ispunjene dvije pretpostavke: postojanje prilika i izjava posljednje volje pred dva svjedoka. Što se tiče svjedoka, smisao je čl. 78. st. 1. Zakona da oba svjedoka budu prisutna istovremeno.“

Naime, kad je za valjanost pismene oporuke pred svjedocima potrebna istovremena prisutnost oba svjedoka, iako ti svjedoci ne moraju znati za sadržaj oporuke, to je tim više potrebna istovremena prisutnost oba svjedoka kod sastavljanja usmene oporuke, jer je u tom slučaju riječ o znanju svjedoka za sadržaj oporuke.¹⁸

Sudska praksa tumači ovu odredbu Zakona strogo: „Nepokretnost i fizička nemogućnost ostaviteljice ne predstavljaju same za sebe objektivnu nemogućnost ni zapreku da sastavi redovu pisanu oporuku ili da organizira sastav oporuke pred sucem ili javnim bilježnikom.“ Naime, pod izvanrednim okolnostima poput bolesti u obzir ne dolaze sva stanja, već mora biti riječ o iznimno teškim bolestima, pa je sud utvrdio da je „bez obzira na utvrđenu nepokretnost i fizičku nemogućnost pok. A.V. bila pismena te svjesna i bilo je dovoljno vremena za sastavljanje prije spomenute oporuke u pisanom obliku i da nisu postojale izvanredne okolnosti koje bi opravdale sastav usmene oporuke.“¹⁹

¹⁸ ŽS Vž Gž 1453/2019-2 od 1. listopada 2019.

¹⁹ ŽS Vž Gž-2170/17-2 od 20. veljače 2018.

Iako „razlozi objektivne naravi“ predstavljaju relativno širok pojam u njih ne ulazi nepismenost – sud je odlučio da činjenica nepismenosti oporučiteljice ne predstavlja objektivne naravi radi kojeg ista ne bi mogla sastaviti javnu oporuku angažiranjem javnog bilježnika, stoga se njezina usmena oporuka nije smatrala valjanom.²⁰

Svi navedeni oblici oporuka regulirani su zakonima Republike Hrvatske kako bi osigurali pravnu sigurnost i zaštitu interesa oporučitelja.

²⁰ ŽS Vž, GŽ-861/2019-3 od 29. listopada 2019.

6. SADRŽAJ OPORUKE

6.1. Imenovanje nasljednika

Oporučitelj može oporukom imenovati jednog ili više nasljednika koji će ga naslijediti u cijelosti ili u jednom dijelu. Osobe koje su imenovane nasljednicima moraju biti sasvim određene ili barem odredive (oporuka sadrži podatke na temelju kojih se može odrediti tko je nasljednik bilo sredstvom ili nekim drugim obilježjem). Kada se za nasljednika odredi više osoba, one nakon oporučiteljeve smrti nasljedno pravo stječu simultano, odnosno postaju sunasljednici. Uz mogućnost imenovanja više osoba za nasljednika oporučitelj ima opciju imenovanja zamjenika (supstituta) nasljednika kao osobe koja stječe položaj nasljednika ako prvoimenovani nasljednik ne može (smrt nasljednika prije smrti ostavitelja, nasljednika se proglašiti nedostojnim za nasljeđivanje) ili ne želi prihvatiti nasljedstvo, odnosno odbije ga²¹. Također, oporučitelj može odrediti nekoliko zamjenika za različite situacije, pa primjerice može navesti: „Neka me naslijedi A; ako A ne bude živ, neka me naslijedi B; ako se A odriče, neka me naslijedi C.“. Uz to, može odrediti više zamjenika za isti slučaj, pri čemu svi zamjenici imaju pravo naslijediti u slučaju da prvenstveno imenovana osoba ne može ili ne želi prihvatiti nasljedstvo. Na kraju, oporučitelj može odrediti zamjenike supsidijarno, tj. jednog zamjenika za određeni slučaj, a drugog zamjenika za zamjenu tog zamjenika.

Pored obične zamjene, postoji i povjerbena zamjena (fideikomisarna supstitucija), koja je prema zakonu zabranjena. Odredba o povjebenoj zamjeni je oporučna odredba kojom oporučitelj određuje da pravo na nasljeđivanje, odnosno pravo na zapis ili podzapis, prvo pripadne jednoj osobi nakon njegove smrti, a nakon smrti te osobe drugoj osobi, te eventualno nakon njezine smrti trećoj osobi itd. Razlika između obične i povjerbene zamjene leži u tome što obični zamjenik stječe pravo umjesto osobe koja je bila imenovana za nasljednika ili zapisovnika, ali ga pravno nije stekla. Kod povjerbene zamjene, to pravo prvo stječe osoba kojoj je namijenjeno oporukom zbog oporučiteljeve smrti, a nakon njezine smrti pravo prelazi na osobu koja je određena kao sljedeći nositelj tog prava, ta osoba pravo ne stječe umjesto prethodne, nego nakon nje. Kada bi fideikomisarna supstitucija bila dozvoljena oporučitelj bi svojim djelovanjem ograničio slobodu oporučnog raspolaganja nasljednika, pa je sukladno tome svaka takva odredba u oporuci ništavna.²²

²¹ Članak 44. ZN-a.

²² *Ibid.*

6.2. Nužni nasljednici

„Nužni nasljednik ima pravo zahtijevati nužni dio samo ako je u konkretnom slučaju istodobno i zakonski nasljednik.“²³ Institut nužnog nasljednika osmišljen je kako bi se zaštitila prava određenih zakonskih nasljednika. No, nisu svi nužni nasljednici jednaki, već se razlikuju po veličini nasljednog djela na koje imaju pravo. Oni se dijele u dvije kategorije: apsolutne i relativne nasljednike. Apsolutni nasljednici imaju pravo na jednu polovicu dijela koji bi im zakonom pripao, a prema ZN to su taksativno nabrojani članovi obitelji oporučitelja, točnije ostaviteljevi potomci, njegova posvojbica i njihovi potomci i ostaviteljev bračni drug. To primjerice znači da ako ostavitelj ima dvoje djece i nema bračnog druga, a oporukom je netko treći određen kao nasljednik da ostaviteljevi potomci imaju pravo zahtijevati svoj nužni dio iz ostavinske mase. Nužni dio iznosi jednu polovicu zakonskog dijela, pa će pojedino dijete dobiti $\frac{1}{4}$ nasljedstva, a oporučni nasljednik ostatak. Tako apsolutni nasljednici moraju biti zakonski nasljednici kako bi imali pravo zahtijevati nužni dio, no relativni nasljednici moraju ispuniti još jednu pretpostavku kako bi ostvarili navedeno pravo. Naime, oni moraju i biti trajno nesposobni za rad, niti smiju imati nužna sredstva za život. Sukladno tome, pravo ovih nasljednika na nužni dio ovisi o njihovom zdravstvenom stanju i socijalno ekonomskom položaju, a u tu kategoriju ulaze: ostaviteljevi roditelji, posvojitelji i ostali predci. Za razliku od apsolutnih nasljednika, nužni dio relativnih nasljednika iznosi jednu trećinu njihova zakonskoga dijela.²⁴

6.2.1. Isključenje nužnih nasljednika, nedostojnost i lišenje nužnog dijela

Potrebno je naglasiti da iako nužni nasljednik ima pravo zahtijevati nužni dio, on može biti neomogućen u ostvarivanju toga prava ako se isključi iz nasljedstva ili ako se proglasi nedostojnim za nasljeđivanje. . Po ZN, nedostojan je naslijediti temeljem zakona ili oporuke onaj koji je ostavitelja ubio ili ga pokušao namjerno usmrtniti; onaj koji ga je silom ili prijetnjom natjerao, ili prijevarom naveo da napravi ili opozove oporučnu odredbu, ali i onaj koji ga je u tome spriječio; onaj koji je uništio ili sakrio oporuku ostavitelja s namjerom da spriječi ostvarenje posljednje volje ostavitelja, pa i onaj koji je oporuku krivotvorio; na kraju je nedostojan i onaj koji se teže ogriješio o zakonsku obvezu uzdržavanja prema ostavitelju, onaj

²³ Klarić, P; Vedriš, M, *Građansko pravo*, XIV izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine d d, Zagreb, 2014., str. 753.

²⁴*Ibid.*

koji nije htio ostavitelju pružiti nužnu pomoć (koju je mogao pružiti bez opasnosti za svoj život) ili ga je ostavio bez pomoći u situacijama koje su opasne za život ili zdravlje.²⁵ Tako će sve osobe koje su počinile jedno od prethodno navedenih kaznenih djela biti nedostojne nasljeđivati, osim ako ostavitelj, u obliku koji je propisan za valjanost oporuke, istima da oprost (ako u oporuci navede što točno oprašta i kome). Također, potrebno je napomenuti da će nedostojnost kao strogo osobno svojstvo utjecati na mogućnost nasljeđivanja samo tih osoba, pa će njihovi potomci nasljeđivati kao da je nedostojni umro prije ostavitelja. Sud po službenoj dužnosti pazi na nedostojnost²⁶.

Kao što je ranije rečeno, postoji i mogućnost isključenja nasljednika, a ostvaruje se isključenjem nužnog nasljednika u oporuci, kada oporučitelj svoga nasljednika isključuje na nesumnjiv način uz navođenje razloga zbog kojega ga želi isključiti, a bitno je da taj razlog postoji u vrijeme sastavljanja oporuke. Oporučitelj može isključiti nasljednika koji ima pravo na nužni dio ako je on povrijedio neku zakonsku ili moralnu obvezu koja proizlazi iz obiteljskog odnosa s ostaviteljem čime se teže ogriješio prema ostavitelju; ako je namjerno počinio neko teže kazneno djelo prema ostavitelju ili njegovim bližim srođnicima; ako je počinio kazneno djelo protiv Republike Hrvatske ili vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom; te ako se odao neradu ili nepoštenom životu.²⁷

Na kraju, na mogućnost nasljeđivanja može utjecati i institut lišenja nužnog dijela u korist potomaka. Po ZN-u, oporučitelj može nužnog nasljednika koji je prezadužen ili rasipnik u oporuci na izričit način lišiti u cjelini ili djelomično njegova nužnog dijela u korist njegovih potomaka, pa će lišeni nasljednik naslijediti ostavitelja u dijelu koji nije obuhvaćen lišenjem, a njegovi će potomci u dijelu u kojemu je lišen. No, ovo lišenje ostaje valjano samo ako u času otvaranja nasljedstva lišeni ima maloljetno dijete ili unuka (od prije umrlog djeteta), ili ima punoljetno dijete ili unuka koji su nesposobni za rad i nemaju nužnih sredstava za život.²⁸ Također će „lišeni nasljednik naslijediti ostavitelja i kad pretpostavke za lišenje više ne postoje u času ostaviteljeve smrti“²⁹.

²⁵ Članak 125. ZN-a.

²⁶ No, članak 126. stavak 3. ZN-a predviđa da sud na nedostojnost neće paziti po službenoj dužnosti u slučaju ogrješenja o obvezu uzdržavanja, nepružanja nužne pomoći i napuštanja ostavitelja bez pomoći u prilikama koje su opasne za život ili zdravlje.

²⁷ Članak 85. ZN-a.

²⁸ Članak 88. ZN-a.

²⁹ Članak 88. stavak 4. ZN-a.

6.3. Određivanje veličine nasljednog dijela

Nakon što se oporukom odredi nasljednik moguće je precizirati udio nasljednog prava koji će ta osoba dobiti. Ako nije određeno koliki dio jedan nasljednik dobiva tada mu je namijenjeno cijelo nasljedno pravo, a u slučaju više nasljednika nasljedno pravo nasljeđuju simultano. Kada je imenovano više nasljednika također je moguće odrediti njihove udjele u ostavinskoj masi, a kada to nije određeno nasljedno se pravo dijeli na jednake dijelove. Određivanje se može učiniti na dva načina, gdje je prvi određivanje udjela nasljednog prava razlomkom, a drugi specificiranjem koje dijelove ostavinske mase nasljednici dobivaju (određivanje nasljednika *ex re certa*). Drugim načinom određivanja povezuju se odluke o nasljeđivanju nasljednika s odlukom o podijeli nasljedstva među sunasljednicima.

6.4. Zapis (legat)

Oporučitelj može oporukom ostaviti jedan ili više zapisa (legata), ovlašćujući njima neku osobu (zapisovnika, legatara) da od nasljednika ili druge osobe u čiju je korist oporučno raspolagao zahtijeva neko davanje, činjenje, trpljenje ili propuštanje njemu ili nekoj drugoj osobi.³⁰ Kako bi zapis bio valjan, oporučitelj mora jasno odrediti osobu zapisovnika, precizirati predmet zapisa odnosno činidbu koju zapisovnik ima pravo zahtijevati od osobe koja je opterećena zapisom – opterećenika. Također, predmet zapisa mora biti činidba koja može biti predmetom valjanog obveznog odnosa, a ona može biti pozitivna (nešto što opterećenik treba učiniti) ili negativna (nešto što opterećenik treba trpjeti ili propustiti) te mora imati svoj predmet, odnosno stvar ili pravo koje opterećenik treba prenijeti, trpjeti ili propustiti. Ako je to stvar ili pravo iz ostavinske mase, oporučitelj primjerice može ovlastiti zapisovnika da zahtijeva predaju određene stvari, cesiju nekog prava koje je pripadalo oporučitelju, osnivanje nekog prava na njima, ili odricanje od nekog prava koje je oporučitelj imao prema opterećeniku.

Jedino osoba koja stječe korist putem oporuke ostavitelja nakon njegove smrti može biti opterećenik. U slučaju kada oporuka ne specificira tko je opterećenik nekog zapisa, tada je opterećenik nasljednik oporučitelja, a ako postoji više nasljednika, svi su opterećenici zapisa. Također, oporučitelj može odrediti da neki zapis ima prioritet u odnosu na druge, pa ako se ne

³⁰ Članak 45. ZN-a.

mogu realizirati svi zapisi iz oporuke, opterećenik je obvezan da prvo namiri dugove ostavitelja i ispuni privilegirane zapise u najvećoj mogućoj mjeri. Na kraju, zapisi se ne smiju odrediti da time povrijede nečije pravo na nužni dio, a ako se to dogodi, onda je ta odredba o zapisu pobjona u mjeri u kojoj vrijeda to pravo na nužni dio.

6.5. Određivanje podzapisa

Podzapis je oporučna odredba kojom oporučitelj opterećuje zapisovnika. Zapravo oporučitelj nalaže zapisovniku da određenu činidbu izvrši prema drugoj osobi, poznatoj kao podzapisovnik ili honorat, zbog ostaviteljeve smrti. Podzapisovnik stječe pravo zahtijevati ispunjenje te činidbe od zapisovnika (opterećenika) unutar granica i na teret zapisa koji je zapisovnik primio. Tako oporučitelj može nastaviti opterećenje podzapisovnika dodatnim pravom na podzapis ili čak na pod-podzapis, stvarajući tako niz obveza. Pravila koja vrijede za određivanje zapisa primjenjuju se odgovarajuće i na određivanje podzapisa.

6.6. Uvjeti, rokovi i nalozi

Oporučitelj ima pravo u oporuci postaviti uvjete, rokove i naloge kako bi ograničio učinke određenih oporučnih odredbi. Uvjeti moraju biti pravno dopušteni i objektivno ostvarivi, pa će se nemogući, nezakoniti ili nemoralni uvjeti, kao i oni koji su nejasni ili proturječni, smatrati nepostojećima. Takvi uvjeti ne dovode do ništetnosti oporuke, što bi se inače dogodilo primjenom općih pravila o nevaljalosti pravnih poslova. Ako oporučitelj postavi uvjet ili rok kada imenuje nasljednika, nasljednik će izgubiti taj status ispunjenjem uvjeta ili istekom roka, te će oporučiteljevi zakonski nasljednici preuzeti nasljedstvo. Slično tome, ako oporučitelj postavi nasljednika pod suspenzivnim uvjetom ili početnim rokom, zakonski nasljednici će naslijediti imovinu u trenutku smrti oporučitelja, ali će imovina prijeći na imenovanog nasljednika kada se ispuni uvjet ili istekne rok.

Nalog je oporučna odredba koja opterećuje osobu kojoj je namijenjeno nasljedno pravo, obvezom ispunjenja određene činidbe prema vrijednosti onoga što stječe oporukom. Iako je nalog sličan zapisu, korisnik naloga nema pravo zahtijevati ispunjenje činidbe, već je samo korisnik rezultata ispunjenja. Razlika je vidljiva i u tome što neispunjenje naloga može dovesti do gubitka nasljednog prava, sličnog djelovanju raskidnog uvjeta, ali s manjom strogošću. U slučaju neispunjenja, odgovornost za ispunjenje naloga leži na nasljednicima ili izvršitelju

oporuke, ako postoji, a ne na korisniku naloga. Kada nalog nije valjan (nemoguć ili nedopušten), smatra se nepostojećim i ne utječe na valjanost ostalih odredbi oporuke. Također, nalozi nisu važeći ako su u korist osoba u čiju korist oporučitelj ne može valjano raspolagati.

6.7. Određivanje izvršitelja oporuke

Oporučitelj može oporukom imenovati svaku poslovno sposobnu osobu (uključujući i pravne osobe) ili više njih kao izvršitelje oporuke. Izvršitelj oporuke odgovoran je za očuvanje ostavine i poduzimanje potrebnih radnji u ime i za račun nasljednika. Može biti više izvršitelja, a oporukom se može odrediti način na koji će oni izvršavati svoje dužnosti. Izvršitelj je dužan sudu podnijeti izvještaj o svom radu, a u slučaju štete, odgovoran je za nju. Također, ima pravo na naknadu troškova i odgovarajuću nagradu za svoj trud. Osoba imenovana kao izvršitelj oporuke nije obvezna prihvatiti tu dužnost, a smatra se da je osoba koju je oporučitelj imenovao prihvatila tu dužnost ako odmah po proglašenju oporuke, na kojem je bila prisutna, nije izričito izjavila pred sudom da odbija dužnost. Ako osoba imenovana kao izvršitelj nije bila prisutna na proglašenju oporuke, smatra se da nije prihvatila dužnost ako sudu, nakon obavijesti o imenovanju, nije u roku koji joj je sud odredio izjavila da prihvaća dužnost.

Prema članku 63. ZN-a, sud može, na prijedlog stranke ili po službenoj dužnosti, razriješiti izvršitelja oporuke ako njegov rad nije u skladu s oporučiteljevom voljom ili zakonom. U odluci o razrješenju, sud će naložiti izvršitelju da u roku od 24 sata preda potvrdu o svom svojstvu i ovlastima, protiv koje odluke o razrješenju nije dopuštena žalba. Razriješeni izvršitelj je dužan odmah vratiti sudu potvrdu o svom svojstvu i ovlastima, a u suprotnom odgovara za svu štetu koja bi iz toga proizašla. Također, odgovoran je za svu štetu koja bi nastala radnjama koje bi poduzimao kao izvršitelj nakon razrješenja. U sudskoj praksi u predmetu ŽS Zg Gž 5531/2001 govori kako s obzirom na činjenicu da tužitelj nije vlasnik spornog novčanog iznosa, već izvršitelj oporuke pokojnog Z. D., prvostupanjski sud je odbio njegov zahtjev zbog nedostatka aktivne legitimacije.³¹ Iz tužbe proizlazi da sporna novčana sredstva pripadaju imovini oporučnih nasljednika, a ne tužitelju, pa čak i ako je tuženik stekao sredstva bez osnove, do toga nije došlo prijenosom tužiteljeve imovine. Stoga tužitelj nema

³¹ Tužitelj u ovom slučaju traži isplatu spornog iznosa na temelju odredbi građanskog prava o stjecanju bez osnove. Prema članku 210. stavku 1. ZOO-a kada dio imovine jedne osobe prijeđe u imovinu druge osobe bez pravnog osnova, stjecatelj je dužan vratiti tu imovinu. Aktivnu građanskopravnu legitimaciju ima osoba koja je subjekt ovlaštenja u građanskopravnom odnosu.

ovlaštenje zahtijevati vraćanje stečenog bez osnove. Prvostupanjski sud je pravilno zaključio da tužitelj nije aktivno legitimiran u ovom slučaju te je njegov zahtjev odbijen kao neosnovan³².

7. OPOZIV OPORUKE

Opoziv oporuke je jednostrano očitovanje oporučiteljeve volje upravljeno na to da prestane postojati cijela oporuka, ili pojedine njene odredbe. Opozivom oporučitelj očituje svoju volju da opozove oporuku (*animus revocandi*).³³ Pravo na opoziv oporuke uvijek pripada oporučitelju koji može u svakome trenutku (do svoje smrti) oporuku opozvati djelomično ili u cijelost. No, to pravo nije apsolutno u sadržajnome smislu, pa neće svaki opoziv biti valjan, već će on biti valjan jedino kada su ispunjene sve pretpostavke koje se traže i za valjanost oporuke. Naime, oporučitelj mora biti sposoban za oporučivanje, on oporuku mora opozvati bez mana volje, a sam sadržaj opoziva treba biti moguć i dopušten. No, za razliku od sastavljanja oporuke, njezin opoziv može biti učinjen i zakonom predviđenim konkludentnim radnjama. Tako je ZN predvidio nekoliko načina kojima se odredbe ili oporuka u cijelosti mogu opozvati: uništavanjem dokumenta, izjavom o opozivu, sastavljanjem nove oporuke ili kroz konkludentne radnje.

Najjednostavniji način za opoziv oporuke je njezino uništavanje. Ono mora biti namjerno, a ne slučajno, te ga mora provesti sam oporučitelj.³⁴ Uništavanje ili trganje isprave predstavlja konkludentnu radnju iz koje se može zaključiti da oporučitelj više ne želi da ta oporuka bude važeća i da stvara određene pravne učinke nakon njegove smrti. No, iako je uništavanje ili trganje isprave konkludentna radnja kojom se oporuka može opozvati, teorija naglašava kako to zapravo nije konkludentna radnja, već zaseban način opoziva. Umjesto toga, opoziv konkludentnim radnjama odnosi se na situaciju kada oporučitelj za života postupa sa svojom imovinom suprotno odredbama oporuke, što može dovesti do situacije kada primjerice ne postoji ostavina u sastavu koji je određen oporukom, pa nasljednik neće naslijediti nekretninu koju je oporučitelj za života prodao. Tako je i sudska praksa u predmetu Gž 658/2020-2 ukazala da: „Ukoliko primatelj uzdržavanja raspolaže svojom imovinom ugovorom o doživotnom uzdržavanju, a prije toga je raspolagao u oporuci tom istom imovinom u korist oporučnog nasljednika, tada se ima smatrati da je ostavitelj sklapanjem ugovora o

³² ŽS Zg Gž 5531/2001 od 26.11.2002.

³³ N. Gavella, V. Belaj, *op. cit.* u bilj. 1, str. 175

³⁴ Članak 64. ZN-a

doživotnom uzdržavanju zapravo opozvao oporuku u pogledu imovine koja je predmet ugovora o doživotnom uzdržavanju.“³⁵

Nadalje, oporučitelj može opozvati oporuku putem formalne izjave o opozivu. Ta izjava može biti u bilo kojem obliku koji je dopušten za izradu oporuke, međutim, to ne znači da izjava mora biti u istom obliku kao oporuka koja se opoziva. Tako se ona može dati pred osobama ovlaštenim za sastavljanje javne oporuke, neovisno o tome u kojem obliku je sastavljena, nakon čega će najčešće ovlaštena osoba o tom opozivu obavijestiti Hrvatski upisnik oporuka.

Sukladno definiranju oporuke kao pravnog posla za slučaj smrti kojim se izražava oporučiteljeva posljednja volja omogućuje se opoziv oporuke izradom nove. Takvom regulacijom poštuje se posljednja ostaviteljeva volja koja se može razlikovati od ranije izražene volje. Tako će se nakon sastavljanja nove oporuke prethodna oporuka ili njezini dijelovi koji su kontradiktorni sadržaju nove oporuke automatizmom staviti van snage. Posljedično će nova oporuka služiti kao formalna izjava o opozivu prethodne oporuke ili njenih dijelova. No, ako oporučitelj, sukladno svojem pravu na opoziv, opozove kasniju oporuku ranije se osnažuje kao da kasnije oporuka nikada nije bila sastavljena.

Načini opoziva oporuke mogu se podijeliti u dvije skupine – izričite i prešutne opozive. Tako izričiti opoziv oporuke nastaje kada oporučitelj jasno izrazi svoju namjeru opoziva ranije oporuke ili pojedinih njezinih dijelova putem oporučne odredbe koja može stajati samostalno ili biti dio nove oporuke. Kako bi taj opoziv bio valjan, odredba o opozivu mora biti pravno valjana, neovisno o tome je li dana u istom obliku kao i oporuka koja se opoziva. Nadalje, prešutni opoziv oporuke nastaje kada oporučitelj napravi novu oporuku čiji sadržaj proturječi sadržaju ranije oporuke. Ako je nova oporuka valjana, opozvat će stariju oporuku samo u dijelovima koji su u suprotnosti s njom, pa će odredbe prethodne oporuke koje nisu u sukobu s novima ostati na snazi. Tako će se u ostavinskome postupku sve valjane oporuke, točnije njihovi dijelovi koristiti za raspodjelu ostavinske mase. Također, oporučitelj može kasnije opozvati novu oporuku, ali to neće imati isti učinak kao izričiti opoziv jer starija oporuka ponovno postaje važeća samo ako se ne dokaže da oporučitelj nije imao namjeru da ona ponovno stupi na snagu.

³⁵ŽS u Gospiću, Gž-658/2020-2 od 31. siječnja 2022.

O ovome svjedoči i ZN:

„(1) Ako se kasnijom oporukom izričito ne opozove ranija oporuka, odredbe ranije oporuke ostaju na snazi ako i ukoliko nisu u suprotnosti s odredbama kasnije.

(2) Ako je oporučitelj opozvao kasniju oporuku, ranija oporuka ponovno dobiva snagu, osim ako se dokaže da oporučitelj to nije htio. Isto vrijedi i u slučaju da je opozvao opoziv oporuke.“³⁶

7.1. Čuvanje oporuke

Oporučitelj može svoju oporuku, bez obzira na oblik u kojem je sastavljena, čuvati sam ili je povjeriti na čuvanje drugoj osobi, bilo fizičkoj ili pravnoj. Kada se oporučitelj odluči oporuku povjeriti na čuvanje drugoj osobi njihov odnos definirati će se ugovorom o ostavi, a regulirati općim pravilima o ostavi. Nakon smrti oporučitelja ostavoprimac će oporuku podnijeti sudu radi proglašenja. Također, pravni poredak omogućava oporučitelju da svoju oporuku povjeri na čuvanje tijelu javne vlasti nadležnom za čuvanje oporuka, kao što je javni bilježnik, pa će nastati odnos ostave s javnopravnim elementima. Po ZN u Republici Hrvatskoj nadležni za primitak oporuka na čuvanje su općinski sudovi i javni bilježnici, a u inozemstvu, za hrvatske državljane, konzularna i diplomatsko-konzularna predstavništva Republike Hrvatske.³⁷

7.2. Rekonstrukcija oporuke

Ako je oporuka slučajno ili nečijom radnjom uništena, izgubljena, sakrivena ili zametnuta, a to nije posljedica valjanog opoziva od strane oporučitelja, oporuka i dalje pravno postoji, pod uvjetom da ispunjava sve potrebne uvjete predviđene ZN, jer ona i dalje predstavlja posljednju volju oporučitelja iako nedostaje njezin sadržaj u obliku teksta. Nedostatak dokumenta predstavlja faktičku prepreku za proglašenje oporuke i postupanje prema njenom sadržaju, pa je bilo potrebno da se uredi mogućnost njezinog otklanjanja. Tako je predviđena mogućnost rekonstrukcije oporuke, dokazivanje uništene, izgubljene, sakrivene ili zametnute oporuke. Sud je nadležan za rekonstrukciju oporuke, ali ne postupa po službenoj dužnosti, već isključivo na zahtjev zainteresirane strane koja mora dokazati da je oporuka zaista postojala (u

³⁶ Članak 65. ZN-a.

³⁷ Članak 167. ZN-a

dijelu koji se odnosi na njega), u kojem obliku je bila sastavljan i s kojim sadržajem. Također, potrebno je dokazati da je isprava uništena, izgubljena, sakrivena ili zametnuta nakon smrti oporučitelja ili prije njegove smrti, a da to nije rezultat oporučiteljeve volje za valjanim opozivom oporuke uništenjem isprave. Rekonstrukcija oporuke provodi se u postupku pred ostavinskim sudom ili pred javnim bilježnikom koji vodi taj postupak kao povjerenik suda.

7.3. Proglašenje oporuke

Proglašenje oporuke je sudska radnja tijekom koje sud otvara i čita sve oporuke određenog oporučitelja. Oporuke mogu biti one koje je oporučitelj predao sudu na čuvanje za života ili koje je matičar dostavio sudu zajedno sa smrtovnicom. Ova radnja se obavlja pred dva punoljetna građanina, koji mogu biti i nasljednici, te se o tome sastavlja zapisnik. Sve oporuke moraju biti proglašene, bez obzira na njihov broj i bez obzira na to jesu li zakonski valjane ili nevaljane.³⁸

³⁸ Članak 204. ZN-a.

8. TUMAČENJE I NEVALJANOST OPORUKE

8.1. Tumačenje oporuke

Zbog specifične prirode oporuke, nasljednopravno uređenje propisuje posebna pravila za njihovo tumačenje, koja se razlikuju od općih pravila za tumačenje pravnih poslova. Glavna nit vodilja pri tumačenju oporuke je utvrđivanje prave volje ostavitelja, odnosno želi se ustanoviti što je oporučitelj zaista želio postići, pa nije čudno što se takav fokus tumačenja naziva subjektivnim načelom tumačenja. Bez obzira na uobičajeno ili stručno značenje izraza koje je oporučitelj koristio, odredbe oporuke treba tumačiti „prema pravoj namjeri oporučitelja“³⁹, tj. prema značenju koje je on pridavao tim pojmovima. Ako se ne može utvrditi stvarna volja oporučitelja i postoje dva jednako moguća tumačenja - jedno u korist, a drugo na štetu zakonskih nasljednika - postoji posebno pravilo koje kaže da „u dvojbi o pravoj oporučiteljevoj namjeri treba se držati onoga što je povoljnije za oporučnog, a ne zakonskog nasljednika“⁴⁰. Na taj način naš zakonodavac slijedi klasično pravilo *favor testamenti*, prema kojem oporučne odredbe treba tumačiti u korist valjanosti oporuke, što znači da bi od dvaju jednako mogućih tumačenja trebalo izabrati ono koje je povoljnije za oporučnog nasljednika, a ne ono koje je povoljnije za zakonskog nasljednika. Ovo pravilo se koristi kako bi se naglasila svrha oporuke kao pravnog posla kojim se izražava posljednja volja oporučitelja, pa će se korištenjem ovoga pravila osigurati provođenje te volje.

8.2. Nevaljanost oporuke

Oporuka ili pojedina odredba u oporuci koja je nemoguća ili nezakonita nevaljana je, pa oporučiteljeva volja ne može proizvesti pravni učinak u tim slučajevima. To obično rezultira ništetošću oporuke, koja nastupa automatski (*ex lege*) i sud je mora uzeti u obzir po službenoj dužnosti. Izuzetak je kada je sadržaj oporuke nezakonit zbog kršenja nečijeg prava na nužni dio, jer u takvim situacijama oporuka nije ništetna, već pobojna, i to samo u mjeri potrebnoj da se otkloni povreda nužnoga dijela. Ništetnost i pobojnost oporuka s nemogućim ili nezakonitim sadržajem uređene su općim pravilima koja vrijede prvenstveno za ugovore s takvim sadržajem, a ta se pravila primjenjuju i na druge pravne poslove.⁴¹

³⁹ N. Gavella, V. Belaj, *op. cit.* u bilj. 1, str. 173.

⁴⁰ *Ibid.*, str. 174.

⁴¹ Članak 14. stavak 3. ZOO-a.

9. OPORUKA, UGOVOR O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU

Potrebno je istaknuti distinkciju između oporuke kao jednostranog pravnog posla kojim oporučitelj izjavljuje svoju posljednju volju od ugovora o doživotnom i dosmrtnom raspolaganju kao dvostrane pravne poslove kojima se osigurava uzdržavanje jedne strane ugovora, za što će druga strana steći određenu imovinu uzdržavanog. Tako je osnovna svrha oporuke omogućavanje oporučitelju da slobodno raspolaže za slučaj smrti sa svime čime je mogao raspolagati za svoga života pa tako ona neće proizvoditi pravne posljedice sve do oporučiteljeve smrti.

Ugovor o doživotnom uzdržavanju⁴² kao institut obveznoga prava zahtjeva obostrano izjavljivanje volje stranaka, gdje se s jedne strane kao davatelj uzdržavanja javlja osoba koja se obvezuje pružati uzdržavanje primatelju uzdržavanja do njegove smrti. S druge strane se primatelj uzdržavanja obvezuje prenijeti na davatelja imovinu nakon svoje smrti. Ugovor o doživotnom uzdržavanju može se raskinuti na nekoliko načina: sporazumno, čak i nakon što je započelo njegovo ispunjavanje, te jednostrano. Jednostrani raskid moguć je ako davatelj i primatelj uzdržavanja žive zajedno, a njihovi su odnosi postali toliko loši da zajednički život postaje neizdrživ, ili kada jedna strana ne ispunjava svoje ugovorne obveze. Također, ugovor se može raskinuti zbog promijenjenih okolnosti koje su nastupile nakon sklapanja ugovora, a koje se nisu mogle predvidjeti, ako bi ispunjenje obveze za jednu stranu postalo izrazito otežano ili bi joj prouzročilo pretjeran gubitak, poput iznenadnog osiromašenja davatelja uzdržavanja, zbog čega više nije u mogućnosti pružati uzdržavanje. U takvim slučajevima, ugovorna strana može zatražiti i izmjenu ugovora.

Ugovor o dosmrtnom uzdržavanju⁴³ predstavlja još jedan institut obveznoga prava koji je usmjeren na osiguranje uzdržavanje primatelja uzdržavanja od strane davatelja koji će zbog danog uzdržavanja steći određenu imovinu primatelja. U usporedbi sa ugovorom o doživotnom uzdržavanju kada pravni učinci vezani uz prijenos imovine nastupaju tek nakon smrti ostavitelja, ugovor o dosmrtnom uzdržavanju proizvodi pravne učinke odmah nakon sklapanja, odnosno imovina se prenosi na davatelja uzdržavanja već u trenutku potpisivanja ugovora. U ovome odnosu davatelj uzdržavanja preuzima obvezu uzdržavanja te postaje vlasnikom

⁴² Članak 579. ZOO-a.

⁴³ Članak 586. ZOO-a.

određene imovine. Sukladno tome, primatelj uzdržavanja više neće imati ovlasti raspolaganja nad prenesenom imovinom, pa ga se zaštićuje putem ugovorene obveze uzdržavanja.

Sklopljeni ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju utječu na raspolaganje imovinom putem oporuke. Naime, ako oporučitelj sklopi te ugovore njegovi nasljednici neće steći pravo na nasljeđivanje imovine koja je predmet takvih ugovora niti će moći zahtijevati nužni dio te imovine. Nakon smrti primatelja uzdržavanja, u ostavinu ulazi samo imovina koja nije bila obuhvaćena ugovorom o uzdržavanju.

Pri usporedbi ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju s oporukom, ključno je razumjeti njihovu različitu pravnu prirodu i svrhu, kao i njihove različite pravne posljedice te prava i obveze ugovornih strana. Tako su ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju obveznopravni poslovi koji ovlašćuju obje strane na činidbu, dok je oporuka nasljednopravni posao i može dovesti do posljedica *ex lege* (ako se imenuje nasljednik) ili miješanih, nasljednopravnih i obveznopravnih – u tom slučaju riječ je o legatu.

10. PROVEDENA ANKETA

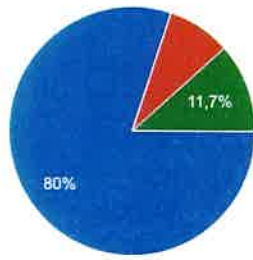
S obzirom da smatram da je znanje o generalnim pitanjima o oporuci važno, htjela sam provjeriti što građani RH misle i znaju li što apsolutni nužni nasljednici i oporuka zapravo znače. U anketi je sudjelovalo 60 ispitanika, najviše njih u dobi između 16 i 25 godina. Istraživanje je provedeno putem osobnih kontakata, pri čemu su sudionici bili prijatelji, roditelji i rođaci, čime je omogućeno prikupljanje širokog spektra povratnih informacija.

Veliki broj ispitanika mi je dao povratnu informaciju da nisu upoznati s pojmom apsolutnih nužnih nasljednika. Ovaj nedostatak znanja izazvao je razočaranje među ispitanicima, koji su izrazili mišljenje da bi o pitanjima vezanim uz oporuku trebalo više govoriti u javnosti. Većina ispitanika smatra da je važno imati oporuku, ali nitko ju nema sastavljenu. Razlog tome vrlo moguće je što je velik broj ispitanika mlađi, ali isto tako 51,7% njih planira sastaviti oporuku. Smatraju da se temama poput nužnih nasljednika i oporuka ne posvećuje dovoljno pažnje, te vjeruju kako bi se edukacija o tim pitanjima trebala pojačati, posebno među mladima, ali i starijim generacijama.

Anketa je potvrdila da postoji značajan nedostatak znanja među građanima Hrvatske o oporukama i ključnim pojmovima poput apsolutnih nužnih nasljednika. Ispitanici su jasno istaknuli potrebu za boljom informiranošću i edukacijom, kako bi se podigla svijest o važnosti pravovremenog raspolaganja imovinom putem oporuke. Mnogi su bili iznenađeni koliko se malo govori o tim temama u javnosti i smatraju da bi to trebalo biti dio obrazovnog programa, osobito s obzirom na važnost pravne sigurnosti i zaštite prava nasljednika. Ova anketa ukazuje na potrebu za povećanjem dostupnosti informacija o nasljednom pravu, kako bi svi građani mogli pravovremeno donijeti informirane odluke o svojoj imovini.

Dob

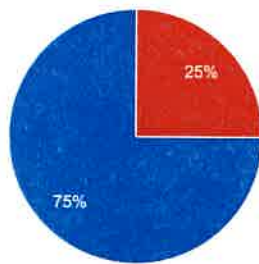
60 odgovora

- 16-25
- 26-35
- 36-45
- 46 i više

Smatrate li da je važno imati oporuku?

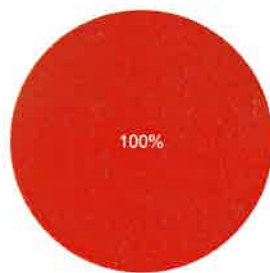
60 odgovora

- Da
- Ne

Imate li sastavljenu oporuku?

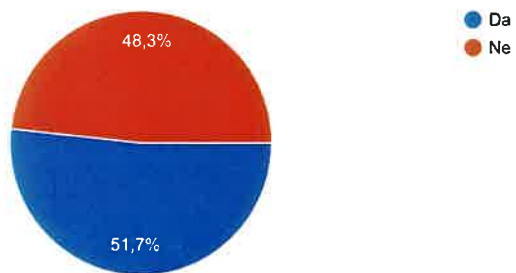
60 odgovora

- Da
- Ne

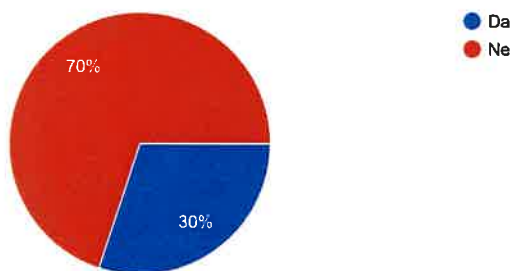
Ako je odgovor ne, planirate li ju sastaviti?

60 odgovora

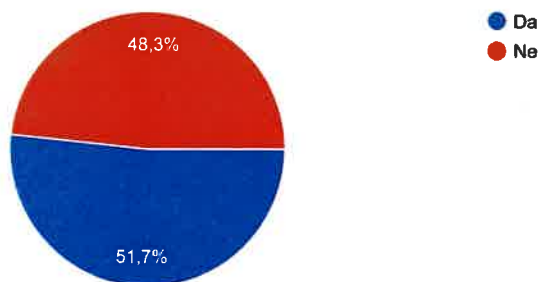
Smatrate li da su informacije o oporuci dovoljno dostupne

60 odgovora

Jeste li znali da nužni nasljednici imaju pravo na nužni dio ostavine bez obzira što su izostavljeni iz oporuke?

60 odgovora

11. ZAKLJUČAK

Zaključno, nasljedno oporučno pravo u Republici Hrvatskoj, kao iznimka u odnosu na zakonsko nasljeđivanje, pruža građanima slobodu da izraze svoju volju u vezi s raspolaganjem za slučaj smrti usmjerenim na bilo što čime se moglo raspolagati za njegova života. Istraživanjem kroz ovaj rad obuhvaćene su razne vrste oporuka, od privatnih do javnih, te izvanrednih oblika poput usmene oporuke. Svaka od tih vrsta oporuka nosi sa sobom specifične pravne zahtjeve i formalnosti, čije nepridržavanje može dovesti do nevaljanosti i poništavanja oporuke.

Anketno istraživanje pokazalo je da većina građana prepoznaje važnost oporuke, ali nisu svi dovoljno upoznati s pravnim procedurama i posljedicama nepravilno sastavljene oporuke. Značajan broj ispitanika nije svjestan postojanja Hrvatskog upisnika oporuka, koji ima važnu ulogu u pravnoj sigurnosti i olakšava pronalazak oporuka nakon smrti oporučitelja. Također, rezultati ukazuju na ograničeno razumijevanje ključnih pojmova poput nužnih nasljednika, zapisa i izvršitelja oporuke, što može izazvati pravne komplikacije i sporove.

Jedan od ključnih izazova koji se nameće je potreba za edukacijom građana o njihovim pravima i obvezama unutar oporučnog nasljednog prava. Pravilno sastavljena oporuka ne samo da omogućuje pojedincima da zaštite svoje interese i imovinu nakon smrti, već i smanjuje rizik od sukoba među nasljednicima te osigurava poštivanje volje oporučitelja. Uz to, međunarodni ugovori koje je Hrvatska ratificirala dodatno reguliraju ovu materiju, omogućujući efikasniju primjenu oporučnog prava u međunarodnom kontekstu.

Stoga, važno je naglasiti potrebu za pravovremenim informiranjem i poduzimanjem pravnih koraka kako bi se osigurala valjanost oporuka i njihova provedba u skladu s voljom oporučitelja. Ovaj rad pokazuje da, iako oporučno pravo nudi fleksibilnost, ono zahtijeva preciznost i pravnu jasnoću kako bi se izbjegle nejasnoće i osigurala sigurnost u postupku nasljeđivanja. S obzirom na značajnu ulogu oporuke u raspodjeli imovine, od ključne je važnosti da građani budu svjesni svih pravnih mogućnosti i obaveza koje ovaj institut pruža, te da se dodatno potiče upotreba Hrvatskog upisnika oporuka kao sredstva za osiguranje pravne sigurnosti.

12. IZVORI

1. N. Gavella, V. Belaj *Nasljedno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2008.
2. P. Klarić, M. Vedriš *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014.
3. Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine, broj 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, NN 14/19
4. Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.
5. Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine, broj 78/93, 29/94, 162/98, 75/09, 120/16, 57/22
6. Pravilnik o Hrvatskom upisniku oporuka, Narodne novine, broj 135/03, 164/04, 91/19
7. Doživotno i dosmrtno uzdržavanje, Pravna klinika Pravnog fakulteta u Osijeku „Osijek PRO BONO“, dostupno na: <https://klinika.pravos.unios.hr/?p=999>
8. Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku: ISSN 0352-5317
9. Paragraf: časopis za pravna i društvena pitanja Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, ISSN 2584-3621
10. Županijski sud u Varaždinu, Gž 1453/2019-2 od 1. listopada 2019. dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2019GzB1453A2>
11. Županijski sud u Varaždinu, Gž-2170/17-2 od 20. veljače 2018. dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2017GzB2170A2>
12. Županijski sud u Varaždinu, Gž-861/2019-3 od 29. listopada 2019. dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2019GzB861A3>
13. Županijski sud u Sisku, Gž-658/2020-2 od 31. siječnja 2022., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2020SkGzB658A2>
14. Županijski sud u Zagrebu, Gž 5531/2001 od 26. studenog 2002., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2001ZgGzB5531>
15. Kauzler Geček, M., Privatne oporuke, Odvjetničko društvo Porohija & Špoljarić, <https://www.psod.hr/objave/privatne-oporuke>
16. Butković M., *Obilježja i značaj javne oporuke u hrvatskom oporučnom nasljednom pravu*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/obiljezja-i-znacaj-javne-oporuke-u-hrvatskom-oporucnom-nasljednom-pravu?HighlightQuery=javna+oporuka>
17. Oporuka, e-Građani, dostupno na: <https://gov.hr/hr/oporuka/764?lang=hr>
18. Ugovor o dosmrtnom i ugovor o doživotnom uzdržavanju, Ministarstvo pravosuđa i uprave

Republike Hrvatske, dostupno na: <https://mpudf.gov.hr/istaknute-teme-11/ugovor-o-dosmrtnom-i-ugovor-o-doivotnom-uzdrzavanju/27764>

19. Ugovor o doživotnom i ugovor o dosmrtnom uzdržavanju, e-Građani, dostupno na: <https://gov.hr/hr/ugovor-o-doivotnom-i-dosmrtnom-uzdrzavanju/758?lang=hr>

20. Vrhovni sud u Zagrebu, VSRH Rev 1226/2007-2, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/document?sopi=VSRH2007RevB1226A2>

